

Enkele malen heb ik wat aandacht gevraagd voor het bekende boek van Comrie, de Eigenschappen van het zaligmakende geloof. We zijn gekomen tot de 6^e preek. Ter afwisseling vraag ik de komende tijd af en toe wat aandacht voor een ander belangrijk werk, de Institutie van Calvijn. Later hoop ik dan weer verder te gaan met het boek van Comrie.

Calvijn is onder ons geen onbekende. De Heere heeft hem gebruikt om de Reformatie van de kerk in Europa tot stand te brengen. Vanuit Genève heeft Calvijn veel betekend voor de kerk van zijn dagen. Ook vandaag de dag worden zijn boeken gelezen en bestudeerd. Het belangrijkste boek van Calvijn is de Institutie. Dit boek heeft een opmerkelijke ontstaansgeschiedenis. De eerste uitgave, die vrij summier was, verscheen in 1536. De laatste, tevens vrij omvangrijke, uitgave verscheen in 1559. In ruim 20 jaar heeft Calvijn zijn boek uitgebreid, uitgewerkt, herschikt en bijgewerkt. Elke nieuwe uitgave van de Institutie was weer anders. Steeds opnieuw zag Calvijn aanleiding om zijn gedachten om te werken. Het motto wat hij aan zijn boek meegeeft is daarom ook zeer sprekend: "Ik reken mijzelf tot degenen die al lerende schrijven en al schrijvend leren". Dit citaat van Augustinus achtte Calvijn ook van toepassing op zichzelf. Steeds bleef hij lezen, preken en schrijven. Door deze manier van werken werden zijn gedachten steeds meer verdiept en verbreed. Vanuit de voordurende omgang met Gods Woord heeft Calvijn de Institutie geschreven. En alle dingen worden niet op één dag geleerd. Vandaar de voortdurende bewerking van zijn belangrijke boek.

Calvijn is vooral bekend geworden als uitlegger van de Schrift. Op heel veel Bijbelboeken heeft hij een commentaar geschreven. Het is werkelijk onvoorstelbaar hoeveel hij geschreven heeft. Ook vandaag worden zijn commentaren nog steeds met zegen bestudeerd. De Bijbelse boodschap heeft echter ook enkele belangrijke hoofdzaken. Denk bijvoorbeeld aan de drie-eenheid, de zonde, de schepping, en zo meer. Dergelijke zaken stelt Calvijn in de Institutie aan de orde. De Institutie is een onderwijzing in de christelijke leer. Calvijn schreef dit boek met als bedoeling dat hij in zijn Bijbelcommentaren niet steeds allerlei algemene thema's aan de orde behoefde te stellen. De Institutie is een algemene onderwijzing in de christelijke leer. De belangrijke zaken van de geloofsleer worden erin besproken.

De Institutie is het belangrijkste boek van de gereformeerde reformatie geworden. Calvijn heeft veel mensen beïnvloed. Zo was hij de leermeester van Guido de Bres en Zacharias Ursinus. We weten dat deze mensen respectievelijk de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Heidelbergse Catechismus hebben opgesteld. Via deze mensen kwamen belangrijke gedachten uit de Institutie ook in onze belijdenis terecht. Soms zijn formuleringen in onze belijdenisgeschriften vrijwel letterlijk in de Institutie terug te vinden. Voor het verstaan

van onze belijdenis is daarom de Institutie een heel belangrijk boek. Ik wil de komende maanden proberen af en toe iets uit de Institutie door te geven.

De Institutie bestaat uit vier delen. Als we de inhoudsopgave langslopen dan valt op de Calvijn zijn boek opdeelt in vier boeken. Laat ik deze delen eerst noemen. Calvijn noemt:

- Boek I. De kennis van God de Schepper.
- Boek II. De kennis van God de Verlosser in Christus, die eerst aan de vaders onder de Wet en daarna ook aan ons in het Evangelie bekendgemaakt is.
- Boek III. De wijze waarop wij deel krijgen aan de genade van Christus, welke vruchten daaruit voor ons voortkomen en wat dit in ons uitwerkt.
- Boek IV. De uiterlijke hulpmiddelen waarmee God ons tot de gemeenschap met Christus nodigt en daarin behoudt.

De vier boeken omvatten allen weer hoofdstukken van de leer. Zo kunnen we in Boek II uitvoerig lezen over Christus en Zijn werk. In Boek III kunnen we lezen over het werk van de Heilige Geest in de toepassing van Gods genade aan onze ziel. Calvijn heeft de Institutie geschreven om een weg te banen naar het lezen van de Schrift. De lezer krijgt "de kern van de religie in al zijn aspecten zo samengevat en gerangschikt dat het voor ieder die deze kern goed begrepen heeft, niet moeilijk zal zijn om te bepalen wat hij met name in de Schrift moet zoeken en op welk doel hij alles dient te richten wat daarin vervat ligt". (Inst. Pag. 34). Kortom, wie de Bijbel op de juiste wijze wil verstaan doet er goed aan de hoofdzaken steeds voor ogen te houden. Calvijn wil zijn lezer onderwijzen in de hoofdzaken van de christelijke leer. Ook de levenswandel, de praktijk der godzaligheid, komt in de Institutie aan de orde. Het grootste hoofdstuk in het boek gaat over het gebed (Boek III, h. 20). Daarin geeft Calvijn concrete regels voor het bidden. Ook de wet der tien geboden wordt uitvoerig behandeld.

Laat ik eens beginnen met het eerste hoofdstuk van die indrukwekkende boek. In de editie die ik gebruik, de vertaling van ons gemeentelid dr. C. A. de Niet, staat boven dit hoofdstuk: "Het nauwe verband tussen de kennis van God en die van onszelf; De manier waarop zij onderling samenhangen" (pag. 55). Dit hoofdstuk wat loopt van pag. 55-57 vormt de inzet van de het hele boek. De eerste zinnen typ ik even over:

"De hele hoofdinhoud van onze wijsheid, voorzover die althans als ware en deugdelijke wijsheid aangemerkt mag worden, bestaat eigenlijk maar uit twee delen: kennis van God en kennis van onszelf" (pag. 55).

Deze opening roept een aantal gedachten op. Laat ik enkele noemen:

- Calvijn wil zijn lezers en hoorders ware en deugdelijke wijsheid bijbrengen. Daarbij gaat hij niet in op allerlei zaken die mensen wellicht belangrijk vinden. Het gaat om zaken die voor God en naar de Schrift waarde hebben.
- Een tweede element is kennis. We leven vandaag de dag in een wereld met gevoel. Mensen voelen en ervaren allerlei zaken. Op zichzelf is dat niet altijd verkeerd. Maar in de Bijbel gaat het in de eerste plaats om kennis. We moeten weten wie God is, wie Christus is en wie wij zijn. Daarover wil de Bijbel ons dingen leren. Kennis heeft voor Calvijn ook altijd te maken met geloof. In zijn tijd was lidmaatschap van de kerk voldoende. Maar niet bij Calvijn! Gelovigen moeten kennis hebben van God en goddelijke zaken.
- Calvijn wijst ook op de twee delen van de ware kennis. Kennis van God en kennis van onszelf. In de catechismus van Genève is de eerste vraag: wat is het grote doel van een mensenleven? En het antwoord daarop is: Dat hij God leert kennen en verheerlijken. Mensen moeten hun Schepper leren kennen en grootmaken. Ook Paulus wijst daarop in Rom. 1:25. Daarop is het onderwijs in de Bijbel en ook in de Institutie gericht.

Vervolgens begint Calvijn met een aantal opmerkingen over de mens. In de eerste paragraaf lezen we een typering van de gevallen mens. We citeren:
Zo komen wij door het waarnemen van de onwetendheid, de ijdelheid, de armoede, de zwakheid, kortom, van het kwaad en het bederf dat ons eigen is, tot het inzicht dat nergens anders dan bij de Heere het ware licht van de wijsheid te vinden is, alle werkelijke kracht, een ware overvloed van alle goed en gerechtigheid in haar zuiverste vorm. Zo worden wij dus door het kwade in onszelf opgewekt om het goede in God te beschouwen.

Calvijn kan geen woorden genoeg vinden om de verloren staat van mensen buiten God en zonder God duidelijke te maken. Daarna gaat hij in paragraaf 2 iets zeggen over de onmetelijke grootheid van God. Hij vergelijkt de kennis van God met het kijken in de zon.
(wordt vervolgd)

Naar aanleiding van de Institutie van Calvijn, uitgave Dr. C. A. de Niet, uitgave Den Hertog, 2009.